

บทที่ 7

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ (2535 - 2542) มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เข้าใจถึงประเภทและสัดส่วนของผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ รวมทั้งกระบวนการกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้ประกาศข่าวของสถานีโทรทัศน์ 6 แห่ง ตลอดจนศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการกำหนดหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับผู้ประกาศข่าว คุณสมบัติผู้ประกาศข่าว ทฤษฎีสื่อสารมวลชน แนวเศรษฐศาสตร์การเมือง และทฤษฎีองค์กรสื่อสารมวลชน

จากการศึกษาซึ่งผู้วิจัยได้สำรวจสถานภาพของบรรดาผู้ประกาศข่าวของสถานีโทรทัศน์ทั้ง 6 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร โดยพบว่า ผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์สามารถแยกตามบทบาทหน้าที่ในการนำเสนอข่าวได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. ผู้ประกาศข่าวหลัก (Anchorman)
2. ผู้ประกาศข่าวร่วม (Co-Anchorman) หรือผู้นำเสนอข่าว (News Presenter)
3. ผู้รายงานข่าว (News Reporter)

โดยผู้ประกาศข่าวแต่ละประเภท มีสัดส่วนที่แตกต่างกัน ซึ่งพบว่า สถานีโทรทัศน์ทุกแห่งมีจำนวนผู้ประกาศข่าวร่วม หรือผู้นำเสนอข่าวมากที่สุด รองลงมาได้แก่ผู้รายงานข่าว และผู้ประกาศข่าวหลัก มีจำนวนน้อยที่สุด ซึ่งผู้ประกาศข่าวทั้ง 3 ประเภทได้ผ่านกระบวนการคัดเลือกมาจาก 4 กระบวนการดังต่อไปนี้

1. กระบวนการคัดเลือก โดยการประกาศรับสมัครคัดเลือกอย่างเป็นทางการ
2. กระบวนการคัดเลือก โดยการได้เด้า
3. กระบวนการคัดเลือก โดยการดึงบุคคลภายนอกที่มีความสามารถโดดเด่นเป็นพิเศษ

4. กระบวนการคัดเลือก โดยระบบอุปถัมภ์

โดยที่แต่ละกระบวนการคัดเลือกแต่ละประเภทของสถานีวิจัยแต่ละแห่ง จะมียุทธศาสตร์ประกอบรวมที่มีความคล้ายคลึง และแตกต่างกันออกไป

นอกจากนี้ในการศึกษายังพบว่า สถานีวิจัยแต่ละแห่งจะมีแบบแผนบางประการที่แตกต่างกัน ส่งผลทำให้กระบวนการคัดเลือกและสัดส่วนประเภทของผู้ประกาศข่าวแตกต่างกันไปด้วย โดยพบว่าสามารถแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบดังต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 สถานีวิจัยที่บริหารงานโดยบริษัทเอกชน ภายใต้ระบบสัมปทานอุปถัมภ์ที่เน้นนโยบายการนำเสนอรายการบันเทิงมากกว่ารายการข่าวสารความรู้ ซึ่งได้แก่ สถานีวิจัยไทยทีวีสี ช่อง 3 และสถานีวิจัยกองทัพบก ช่อง 7 โดยสถานีวิจัยทั้ง 2 แห่ง มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินธุรกิจเพื่อมุ่งแสวงหาผลกำไรเป็นหลัก แม้กระทั่งรายการข่าว และบุคลากรในข่าว โดยเฉพาะผู้ประกาศข่าวได้ถูกนำมาเป็นภาพลักษณ์ของสถานี เจ้าของหรือผู้บริหารสถานีวิจัยมีอำนาจในการบริหารงานโดยอิสระ โดยถือว่าตนเองเป็นผู้มีอำนาจและมีเงินทุนมหาศาลที่สามารถกำหนดนโยบายและเป็นผู้มีส่วนตัดสินใจคัดเลือกจะให้บุคคลใดเข้ามาเป็นผู้ประกาศข่าว หรือให้ผู้ประกาศข่าวคนใดออกจากการทำหน้าที่ตามความพอใจของตนเอง สิ่งที่สามารถพบเป็นรูปธรรม ได้แก่ การที่มีผู้ประกาศข่าวหน้าใหม่หมุนเวียนเข้ามาทำหน้าที่ผู้ประกาศข่าว ทั้ง ๆ ที่ขาดคุณสมบัติที่เหมาะสม อันเนื่องมาจากการคัดเลือก ขึ้นอยู่กับความพอใจของเจ้าของและผู้บริหารสถานีวิจัย นอกจากนี้บรรดาผู้ประกาศข่าวรุ่นเก่า ๆ ซึ่งถึงแม้มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ต้องถูกปลดออกไป เนื่องจากอายุมากขึ้น ซึ่งบางครั้งเป็นนโยบายของสถานีวิจัยที่ไม่นำคนมีอายุมาอ่านข่าว โดยมุ่งเน้นหาคนหน้าตาดี อายุน้อย อยู่ในวัยหนุ่มสาว หรือไม่กี่สรรหาบุคคลในอาชีพอื่น เช่น ดารา นักร้อง นางงาม พิธีกรรายการโทรทัศน์ อาจารย์มหาวิทยาลัย มาเป็นผู้ประกาศข่าว ทั้งนี้เพื่อต้องการดึงดูดผู้ชม โดยมีได้คำนึงถึงคุณสมบัติความเป็นบุคลากรด้านงานข่าว ดังนั้นเมื่อสถานีวิจัยให้ความสำคัญกับการคัดเลือกบุคคลที่มีความสวยงามของหน้าตา บุคลิกภาพ และการอ่านออกเสียงเป็นหลัก ผู้ประกาศที่ถูกคัดเลือกมาด้วยหลักเกณฑ์ดังกล่าวจึงขาดความรู้ในงานข่าว จึงทำหน้าที่ได้เป็นเพียงผู้นำเสนอข่าว อันสอดคล้องกับผลการศึกษาถึงสัดส่วนประเภทของผู้ประกาศข่าว ตามสถานีวิจัยช่องต่างๆ โดยเฉพาะสถานีวิจัยที่บริหารงานโดยบริษัทเอกชน ที่พบผู้ประกาศข่าวประเภทผู้นำเสนอข่าวในอัตราที่สูงกว่าผู้ประกาศข่าวประเภทอื่น

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 7 จะมีโครงสร้างและนโยบายของสถานีที่มีความคล้ายคลึงกัน หากแต่ในส่วนของกระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าวที่มุ่งสรรหาผู้ประกาศข่าวที่มีคุณสมบัติภายนอกด้านรูปร่างหน้าตาสวยงามเป็นหลัก แต่พบว่าสถานีโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 7 ยังให้ความสำคัญกับกระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าวโดยการได้เด้าที่เปิดโอกาสให้ผู้สื่อข่าวที่มีควมรู้ความเชี่ยวชาญในงานข่าวแม้จะขาดคุณสมบัติในเรื่องความสวยงามไปบ้าง ก็สามารถขึ้นมาทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศข่าวทั้งในลักษณะผู้รายงานข่าวและผู้นำเสนอข่าวได้ด้วย ในขณะที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3 ไม่เปิดโอกาสให้ผู้สื่อข่าวขึ้นมาเป็นผู้รายงานข่าวและผู้นำเสนอข่าว

รูปแบบที่ 2 สถานีโทรทัศน์ที่เป็นของรัฐ บริหารงานโดยบุคลากรของรัฐ โดยมีนโยบายเพื่อสาธารณะที่ค้องหารายได้เข้าสถานี ซึ่งได้แก่ สถานีโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 และสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. โดยสถานีโทรทัศน์ดังกล่าวอยู่ภายใต้โครงสร้างการบริหารงานด้วยระบบราชการและระบบรัฐวิสาหกิจ และต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการแข่งขันทางด้านธุรกิจกับสถานีโทรทัศน์ ที่ดำเนินงานโดยบริษัทเอกชน และโดยที่นโยบายหลักค้องตอบสนองการประชาสัมพันธ์ของรัฐ รวมทั้งต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบข้อบังคับ รวมไปถึงบรรคามีอำนาจเหนือสถานีโทรทัศน์ ไม่ว่าจะเป็นกองทัพบก ในส่วนของสถานีโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 5 และสำนักนายกรัฐมนตรีในส่วนของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ส่งผลให้สถานีโทรทัศน์เหล่านี้ค้องมีการเปลี่ยนแปลงนโยบายอยู่บ่อยครั้ง โดยในส่วนที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าว ก็คือการเปลี่ยนแปลงนโยบายการสรรหานักคนเข้ามาเป็นผู้ประกาศข่าวตามความต้องการของผู้มีอำนาจ ในช่วงเวลาดังกล่าว

นอกจากนี้จากการที่สถานีค้องแข่งขันทางด้านธุรกิจการนำเสนอข่าวจึงค้องสรรหานักคนที่มีคุณสมบัติเป็นที่คึงใจผู้ชมกล่าวคือ จะค้องมีรูปร่างหน้าตาสวยงาม นุคตคติ มีน้ำเสียงนุ่มนวลชวนฟัง เข้ามาเป็นผู้ประกาศข่าว โดยผ่านกระบวนการคัดเลือกโดยการประกาศรับสมัครคัดเลือกอย่างเป็นทางการ และกระบวนการคัดเลือกโดยระบบอุปถัมภ์ ซึ่งผู้ประกาศเหล่านี้ส่วนใหญ่ก็จะเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้นำเสนอข่าว สอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่า สถานีโทรทัศน์ทั้ง 2 แห่ง มีสัดส่วนของผู้ประกาศข่าวประเภทผู้นำเสนอข่าวสูงกว่าผู้ประกาศข่าวประเภทอื่น

รูปแบบที่ 3 สถานีโทรทัศน์ที่เป็นของรัฐ บริหารงานโดยระบบราชการ และไม่หารายได้ โดยอาศัยจากงบประมาณของแผ่นดิน ได้แก่ สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 จากการทำนโยบายของสถานีไม่ต้องคำนึงธุรกิจเพื่อแสวงหาผลกำไร แต่ต้องตอบสนองนโยบายของรัฐ และการประชาสัมพันธ์ของรัฐ ส่งผลต่อกระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าว ดังนี้

เมื่อสถานีมีนโยบายอย่างชัดเจนในการเป็นกระบอกเสียงของรัฐบาล ส่งผลให้เนื้อหาของรายการข่าวเป็นการนำเสนอแต่เพียงด้านเดียว โดยขาดการเจาะลึก และการนำเสนออย่างรอบด้าน ทำให้ภาพและบทบาทของผู้ประกาศข่าวทำหน้าที่เป็นเพียงผู้อ่านข่าวตามสคริปต์เพียงอย่างเดียว ทำให้กระบวนการคัดเลือกสรรหาผู้ประกาศข่าวขาดแรงจูงใจ ผนวกกับการที่ฝ่ายรายการเป็นผู้ทำหน้าที่ในการสรรหาผู้ประกาศข่าว ดังนั้นหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกบุคคลที่จะมาเป็นผู้ประกาศข่าวจึงเป็นมาตรฐานของฝ่ายรายการ มิใช่เกิดจากความต้องการของฝ่ายข่าว บรรดาผู้ประกาศข่าวที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาทำหน้าที่ จึงเป็นการสรรหาบุคคลที่มีคุณสมบัติภายนอกโดยเฉพาะการอ่านออกเสียงภาษาไทยได้ถูกต้องตามอักขระ และมีใบผู้ประกาศประกอบกับมีคุณสมบัติในด้านความสวยงามอยู่บ้าง โดยไม่เน้นคุณสมบัติในเรื่องของความเป็นผู้รู้ข่าวหรือมีประสบการณ์ในงานข่าวมาก่อน ผู้ประกาศจึงทำหน้าที่เป็นเพียงผู้นำเสนอข่าวแต่เพียงอย่างเดียว จึงทำให้สัดส่วนของผู้นำเสนอข่าวในสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 มีอัตราที่สูงเช่นเดียวกับสถานีโทรทัศน์ช่องอื่น

หากแต่ในบางครั้งเมื่อผู้มีอำนาจทางการเมืองได้เข้ามามีบทบาทในสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังเช่น ในยุคของ ดร. สมเกียรติ อ่อนวิมล ที่เข้ามาปรับปรุงการนำเสนอข่าวในปี พ.ศ. 2538 ส่งผลให้กระบวนการในการคัดเลือก และหลักเกณฑ์การคัดเลือกเปลี่ยนแปลงไป โดยมีภารกิจคนนอกเข้ามาทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศข่าว รวมทั้งมีการส่งเสริมให้ผู้สื่อข่าวได้ก้าวขึ้นมาทำหน้าที่ผู้รายงานข่าว และผู้นำเสนอข่าวในที่สุด

อย่างไรก็ตามปัจจุบันสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายโดยการรวมหน่วยงานข่าวของสถานีโทรทัศน์ และสถานีวิทยุเข้าด้วยกัน เรียกว่า สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์ ส่งผลให้กระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าวเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ทำให้มีผู้รายงานข่าวเพิ่มมากขึ้น และส่งผลให้มีผู้ประกาศข่าวหลักที่ต้องทำหน้าที่เชื่อมโยงรายการเพิ่มขึ้นเช่นกัน

รูปแบบที่ 4 สถานีโทรทัศน์ที่บริหารงานโดยเอกชน และมุ่งแสวงหาผลกำไร แต่มีนโยบายการนำเสนอรายการข่าวสารความรู้มากกว่ารายการบันเทิง ซึ่งได้แก่ สถานีโทรทัศน์ไอทีวี โดยสถานีโทรทัศน์แห่งนี้มีนโยบายอย่างชัดเจนในการนำเสนอรายการข่าวและความรู้เป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 70 ประกอบกับแนวคิดในการดำเนินงานของสถานี ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่จะเป็นสถานีเพื่อข่าวสาร รายงานข่าวรอบด้านด้วยความถูกต้องรวดเร็ว ทันต่อเหตุการณ์ โดยคำนึงถึงสิทธิในการรับรู้ข่าวสารของประชาชน จึงส่งผลต่อการกำหนดรูปแบบ และเนื้อหาของรายการข่าว อันเชื่อมโยงไปถึงกระบวนการ ในการคัดเลือกผู้ประกาศข่าวที่สถานีมีนโยบายในการให้ผู้ประกาศข่าวแสดงความโดดเด่น เป็นผู้รู้ผู้มีประสบการณ์ในการทำงานด้านข่าวอย่างแท้จริง ดังนั้นสถานีจึงได้เน้นคุณสมบัติของบุคคลที่จะเข้ามาเป็นผู้ประกาศข่าวว่า จะต้องมีความรู้พื้นฐานในเรื่องข่าว โดยเฉพาะจะต้องเป็นผู้สื่อข่าวมาก่อน นอกจากนี้จะต้องทำหน้าที่ได้หลายบทบาท ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์ การเล่าปมหลังของข่าวโดยไม่ต้องมีสคริปต์ ซึ่งหมายถึงการทำหน้าที่ผู้ประกาศข่าวหลัก นอกจากนี้ยังส่งผลให้มีผู้รายงานข่าวซึ่งมาจากผู้สื่อข่าวโดยตรง อันส่งผลให้สถานีโทรทัศน์ ไอทีวี มีสัดส่วนของผู้รายงานข่าว และผู้ประกาศข่าวหลักสูงกว่าสถานีโทรทัศน์ช่องอื่น ในขณะที่สถานียังต้องแข่งขันกับสถานีโทรทัศน์ช่องอื่น ๆ จึงทำให้สถานีต้องมุ่งหาจุดขายหรือส่วนแบ่งทางการตลาดของผู้ชมจากสถานีโทรทัศน์ที่มีอยู่แล้ว 5 ช่อง ดังนั้นจุดขายในการดึงดูดผู้ชม สถานีจึงนำผู้มีประสบการณ์ในดำเนินงานข่าวรวมทั้งผู้บริหารของสถานีที่มีปมหลังทางด้านงานข่าวมาเป็นผู้ประกาศข่าว นอกจากนี้สถานียังได้จัดแบ่งประเภทของรายการข่าวออกเป็นช่วงต่าง ๆ จึงทำให้สถานีจำเป็นต้องใช้ผู้ประกาศข่าวที่มีคุณสมบัติเป็นผู้รอบรู้ในงานข่าวด้านดังกล่าวโดยเฉพาะ ประกอบกับมีคุณสมบัติในเรื่องรูปร่างหน้าตาความสวยงามมาทำหน้าที่เป็นผู้นำเสนอข่าวเช่นเดียวกับสถานีโทรทัศน์ช่องอื่น ๆ

อย่างไรก็ตามแม้สถานีโทรทัศน์แต่ละแห่งจะมีกระบวนการคัดเลือกที่มีความคล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าว โดยการประกาศรับสมัครคัดเลือกอย่างเป็นทางการ ที่ส่งผลให้ได้ผู้ประกาศข่าวในประเภทเดียวกัน แต่หากศึกษาลงไปรายละเอียดแล้วก็จะพบว่า แต่ละกระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าว มีหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ ในกระบวนการคัดเลือกโดยการประกาศรับสมัครคัดเลือกอย่างเป็นทางการนั้น มีความแตกต่างในประเด็นหลักเกณฑ์ คุณสมบัติ และกรรมวิธีการคัดเลือก รวมทั้งการทดสอบ และการฝึกอบรม จึงทำให้ลักษณะและบทบาทหน้าที่ของผู้ประกาศข่าวของแต่ละสถานีโทรทัศน์แตกต่างกันไป

ในกระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าวโดยการได้เด้า มีความแตกต่างในประเด็นของหลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือก โดยสถานีโทรทัศน์บางแห่งได้เปิดกว้างให้ผู้สื่อข่าวขึ้นมาทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศข่าวแต่สถานีโทรทัศน์บางแห่งขึ้นอยู่กับผู้บริหารระดับสูง หรือเจ้าของสถานีเป็นผู้ทำการคัดเลือก

กระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าว มีการดึงบุคคลภายนอกที่มีความสามารถโดดเด่นเป็นพิเศษ สถานีโทรทัศน์บางแห่งไม่นิยมใช้วิธีการดังกล่าว เช่น สถานีโทรทัศน์ ไอทีวี ในขณะที่สถานีโทรทัศน์ส่วนใหญ่นิยมใช้วิธีการดังกล่าว เพื่อดึงดูดผู้สื่อข่าว และเพิ่มความน่าเชื่อถือในการนำเสนอข่าว

กระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าวโดยระบบอุปถัมภ์ ก็จะมีวิธีการ และขั้นตอนในการรับผู้ประกาศข่าวที่มาจากวิธีการดังกล่าว ซึ่งบางสถานีกระทำโดยเปิดเผย แต่บางสถานีใช้วิธีการแอบแฝงให้เข้ามาในกระบวนการคัดเลือก โดยการประกาศรับสมัครคัดเลือกอย่างเป็นทางการ

จากกระบวนการคัดเลือกต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับประเภทของผู้ประกาศข่าว ดังนี้

ในกระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าวอย่างเป็นทางการ พบว่า สามารถทำให้มีผู้ประกาศข่าวได้ทั้ง 3 ประเภท คือ ผู้ประกาศข่าวหลัก, ผู้สื่อข่าว และผู้รายงานข่าว

กระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าว โดยการได้เด้า พบว่า เป็นกระบวนการที่ทำให้มีผู้ประกาศข่าว ประเภทผู้รายงานข่าว และสามารถพัฒนาเป็นผู้ประกาศข่าวหลักในที่สุด

กระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าว โดยการดึงบุคคลภายนอกที่มีความสามารถโดดเด่นเป็นพิเศษ พบว่า ปรากฏในทุกสถานีโทรทัศน์ ยกเว้นสถานีโทรทัศน์ ไอทีวี ส่งผลให้มีผู้ประกาศข่าวประเภทผู้สื่อข่าวได้เพียงอย่างเดียว

กระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าวโดยระบบอุปถัมภ์ พบว่า มีในสถานีโทรทัศน์ทุกแห่ง ยกเว้นสถานีโทรทัศน์ ไอทีวี โดยผู้ประกาศข่าวที่มาจากกระบวนการดังกล่าวจะมีผู้ประกาศข่าวประเภทผู้สื่อข่าวแต่เพียงอย่างเดียว และผู้ประกาศข่าวเหล่านี้จะมีระยะเวลาการทำงานเพียงสั้น ๆ

ในกระบวนการคัดเลือกแต่ละประเภทนั้น จะเห็นได้ว่า ส่งผลต่อประเภทของผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ให้แตกต่างกัน แต่โดยสรุปแล้วพบว่า กระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าว โดยการ

ประกาศรับสมัครคัดเลือกอย่างเป็นทางการเป็นกระบวนการที่ทุกสถานีให้ความนิยม รองลงมาคือ กระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าวโดยการได้เด้า เป็นกระบวนการสรรหา และคัดเลือกที่ถือได้ว่า สามารถพัฒนาผู้ประกาศข่าวให้เป็นผู้ประกาศข่าวหลักได้เพียงกระบวนการเดียว ส่วนกระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าวโดยระบบอุปถัมภ์ เป็นกระบวนการคัดเลือกที่ส่งผลให้มีผู้นำเสนอข่าวแต่เพียงประเภทเดียว โดยไม่พบว่ามีผู้ประกาศข่าวประเภทอื่น ๆ ที่มาจากกระบวนการดังกล่าว อัน แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนของผู้นำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์แต่ละแห่งที่มีอัตราสูงกว่าผู้ประกาศข่าวประเภทอื่น

ในการศึกษาประเด็นปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าวของ สถานีโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ ก็พบว่า นโยบายของเจ้าของและผู้บริหารสถานีโทรทัศน์ ถือเป็นปัจจัย หลักในการเข้ามาจับบทบาทและอิทธิพลต่อการคัดเลือกผู้ประกาศข่าว ไม่ว่าสถานีโทรทัศน์นั้นจะอยู่ ภายใต้การบริหารงานของรัฐ หรือบริษัทเอกชน ในขณะที่การบริหารควบคุมดูแลผู้ประกาศข่าวต่าง ก็อยู่ภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิดของเจ้าของสถานีเช่นกัน

ในส่วนของปัจจัย ระบบการตลาดซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการแข่งขัน ระหว่างสถานีโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ ในการพยายามสรรหาและคัดเลือกบุคคลที่กลุ่มผู้ชมส่วนใหญ่ที่ เป็นผู้บริโภคสินค้าภายใต้ระบบทุนนิยม สถานีโทรทัศน์ที่ดำเนินงานโดยรัฐบาลและบริษัทเอกชน ยังต้องพึ่งพารายได้หลักจากการขายเวลาโฆษณา โดยเฉพาะสถานีโทรทัศน์ที่ได้รับสัมปทาน อภิสิทธิ์จากรัฐ นอกจากจะต้องพึ่งรายได้จากการขายเวลาโฆษณาแล้ว ยังต้องแบ่งปันผลกำไรส่งไป ให้รัฐ เจ้าของสัมปทานปีละหลายล้านบาทด้วย ดังนั้น เงินจึงเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการดำเนิน ธุรกิจของสถานีโทรทัศน์อาจจะกล่าวได้ว่า ไม่มีธุรกิจใดที่ขายเวลาคิดเป็นวินาทีหรือนาทีในอัตราที่ แพงมากเมื่อการขายเวลาโฆษณาทางโทรทัศน์ โดยเฉพาะในรายการข่าวภาคค่ำ ซึ่งถือว่ามีจำนวน ผู้ชมมากรองจากรายการละครหรือรายการเกมโชว์ ทั้งนี้เพราะสถานีต้องลงทุนค่าใช้จ่ายในรูปแบบของ การซื้อเครื่องมือ เทคโนโลยีที่ทันสมัย การก่อสร้าง และขยายสถานีเครือข่าย ตลอดจนค่าจ้าง พนักงาน

การแข่งขันในเชิงธุรกิจที่เข้มข้นบังคับให้สถานีโทรทัศน์ต้องทำหันทันกันอย่างรุนแรง เพื่อ แย่งชิงส่วนแบ่งค่าโฆษณาในตลาด ที่นับวันจะขยายตัวเพิ่มขึ้น บรรดาบริษัทตัวแทนโฆษณาจึงเข้า มามีอิทธิพลในการกำหนดรูปแบบและความต้องการของผู้ชมในฐานะที่เป็นตัวแทนของกลุ่มสินค้า

โดยการยกผลสำรวจ อัตรารัฐมนตรีราชการข่าว และพยายามโน้มน้าวให้สถานีนำเสนอเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอรายการข่าวที่จะสามารถขายเวลาโฆษณาได้ เพื่อให้รายการเหล่านั้นถือสารกับกลุ่มผู้ชมที่มีกำลังซื้อสินค้าด้วย โดยการจำแนกผู้ชมตามลักษณะฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นระดับต่าง ๆ เช่น ระดับ A, B, C, D ภายใต้กรอบการมองว่าผู้รับสื่อ คือ ผู้บริโภคสินค้า ดังนั้นสถานีโทรทัศน์จึงต้องผลิตรายการที่มีลักษณะเป็นสินค้าสำหรับกลุ่มผู้ชมจำนวนมาก ผู้ประกาศข่าวในรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ที่พบว่าส่วนใหญ่มุ่งคัดเลือกบุคคลที่มีหน้าตาสวยงาม บุคลิกภาพดี เสียงดี แต่ขาดความรู้ ความสามารถในด้านข่าว รวมทั้งมุ่งหาบุคคลที่มีชื่อเสียง เป็นดารา นักแสดง นางงาม รวมทั้งอาจารย์มหาวิทยาลัย มาเป็นจุดขายในรายการข่าวนั้น ถือได้ว่าผู้ประกาศข่าวเหล่านั้นเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม ที่มีมูลค่าแลกเปลี่ยนของสถานีสำคัญกว่ามูลค่าการใช้ ซึ่งหมายถึงความรู้ ความสามารถ ความเป็นผู้มีประสบการณ์ตกผลึกในงานข่าว ตั้งแต่เริ่มเป็นผู้สื่อข่าวมาก่อนจนได้เด้าและใช้ความสามารถขึ้นมาเป็นผู้ประกาศข่าว หากแต่มีหน้าตาไม่สวยงามเพียงพอที่สถานีจะคัดเลือกให้มาทำหน้าที่ผู้ประกาศข่าว อันเนื่องจากเหตุผลที่ระบุว่าผู้ชมชอบดูผู้ประกาศข่าวที่มีหน้าตาสวยงาม และเสียงดีเป็นหลัก

ส่วนปัจจัยในเรื่องของระบบการเมืองและระบบกฎหมาย ถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าว หากแต่ส่งผลโดยตรงต่อบรรดาเจ้าของ และผู้บริหารสถานี ในการกำหนดนโยบายและวางหลักเกณฑ์เงื่อนไขในการคัดเลือกผู้ประกาศข่าวของสถานีแห่งนั้น ๆ ทำให้เห็นเป็นรูปธรรมที่เด่นชัด นั่นคือ ภาพรวมของผู้ประกาศข่าวตามสถานีโทรทัศน์แทบทุกแห่ง ไม่ว่าจะบริหารงานโดยรัฐหรือเอกชน จะมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันแทบไม่มีความหลากหลาย บทบาทและหน้าที่ของผู้ประกาศข่าวส่วนใหญ่จะทำหน้าที่เป็นผู้นำเสนอข่าว

ในส่วนปัจจัยเรื่องเทคโนโลยีของสถานีโทรทัศน์ ซึ่งปัจจุบันได้ทำให้การรายงานข่าวมีความรวดเร็ว ทันเหตุการณ์ และสามารถเพิ่มศักยภาพการนำเสนอข่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้ส่งผลให้เกิดผู้ประกาศข่าวนอกสถานที่ที่เรียกว่าผู้รายงานข่าว หรือรายงานเหตุการณ์สด ซึ่งทำให้สถานีโทรทัศน์ต้องสรรหาบุคคลที่จะมาทำหน้าที่ดังกล่าว โดยคัดเลือกคุณสมบัติผู้ที่มีความเข้าใจ ความเชี่ยวชาญ รอบรู้ในงานข่าว สามารถรายงานข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว มีปฏิภาณไหวพริบ ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และสามารถพูดโดยไม่มีสคริปต์ล่วงหน้าได้ รวมทั้งจะต้องสัมภาษณ์บุคคลในประเด็นข่าวต่าง ๆ ได้อีกด้วย อันสอดคล้องกับกระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าวโดยการ

ไต่เต้าที่นำผู้สื่อข่าวขึ้นมาทำหน้าที่เป็นผู้รายงานข่าว และผู้นำเสนอข่าว จนกระทั่งเป็นผู้ประกาศข่าวหลักในที่สุด

ในส่วนปัจจัยความเป็นวิชาชีพของผู้ประกาศข่าว แม้จะพบว่าผู้ประกาศข่าวในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะมีคุณสมบัติที่ดีของความเป็นผู้ประกาศข่าวตามแบบแนวคิดของ Ray White (1990) หรือ I. E. Fang (1972) ที่ระบุคุณสมบัติของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ โดยข้อแรกให้ความสำคัญของรูปร่างหน้าตาที่ดึงดูดดี และเรื่องของน้ำเสียงที่ต้องพูดชัดเจนถูกต้องตามอักขระ มีความเข้าใจในข่าว และมีความน่าเชื่อถือ หากแต่ผู้ประกาศข่าวอีกหลายคนยังขาดคุณสมบัติของผู้ที่ทำงานด้านข่าวโทรทัศน์ ตามที่ Peter E. Mayeux (1995) ระบุไว้ว่า ผู้ที่ทำงานในสื่อกระจายเสียงโดยเฉพาะคนที่ต้องการก้าวไปสู่ความเป็นมืออาชีพทางด้านข่าว จะต้องมีคุณสมบัติของการเขียนข่าวที่ดี จะต้องเข้าใจระบบของงานข่าว สามารถประสานความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ ในการออกอากาศและประการสำคัญ คือ ต้องตัดสินใจว่าจะก้าวสู่ความเป็นมืออาชีพ แสดงให้ปรากฏทั้งลักษณะ ท่าทาง และแสดงออกทัศนคติ ความกระตือรือร้น สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เราสามารถฝึกฝนความเป็นมืออาชีพของตัวเองขึ้นมาได้

ในส่วนปัจจัยอื่น ๆ เช่น ความต้องการ และความคาดหวังของผู้ชม และการวิพากษ์วิจารณ์ของสื่อมวลชนอื่น ๆ นับว่าเป็นองค์ประกอบรองลงมาที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงกระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าว โดยพบว่าสถานีโทรทัศน์จะนำมาเพื่อเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของการคัดเลือกผู้ประกาศข่าว ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ชมรวมทั้งสื่อมวลชน แต่ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับนโยบายหลักของสถานีโทรทัศน์เป็นส่วนใหญ่

ในขณะที่สังคมยุคใหม่เข้าสู่โลกของข้อมูลข่าวสาร ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่กำลังเติบโต เพียงพอ หากแต่ระบบโครงสร้างทางกรรมสิทธิ์ของสถานีโทรทัศน์ยังผูกขาดและมีการควบคุมจากรัฐ โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มเศรษฐกิจเข้ามามีอำนาจในการดำเนินธุรกิจวิทยุโทรทัศน์ ความพยายามที่จะเห็นภาพของผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ของประเทศไทย เปลี่ยนโฉมหน้าจากหรือเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอแบบเดิม ๆ ที่สถานียังคงมุ่งขายผู้ประกาศข่าวที่มีความสวยงามของรูปร่างหน้าตา และการทำตัวเหมือนสินค้าที่จะใช้อารมณ์ของผู้ประกาศข่าวก้าวไปสู่ความมีชื่อเสียงหรือเป็นสะพานไปสู่อาชีพอื่น ๆ คงยังอีกนานนัก

ข้อเสนอแนะ

ผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ ซึ่งถือว่าเป็นบุคลากรด้านงานข่าวผู้หนึ่งที่มีความสำคัญ และมีบทบาทต่อการนำเสนอเนื้อหาสาระของสถานการณ์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกภูมิภาคทั่วโลก กอปรกับสังคมไทยก้าวเข้าสู่ยุคของการแสวงหาข้อมูล ข่าวสาร คนในสังคมต้องบริโภค ติดตามความเคลื่อนไหวของข่าวให้ทันต่อเหตุการณ์รอบด้านด้วยข้อมูลที่เจาะลึก และเลือกสรร ดังนั้นกระบวนการคัดเลือกบุคคลที่จะมาทำหน้าที่ผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ จะต้องผ่านการเลือกสรร และกถันกรอง เพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม และให้ดำเนินไปด้วยมาตรฐานทางวิชาชีพที่อมวลชนมิใช่แต่จะมุ่งเน้นความเป็นผู้ประกาศข่าวที่มีรูปร่าง หน้าตา สวยงาม บุคลิกดี อ่อนดี แต่เพียงอย่างเดียว ดังมีข้อเสนอแนะต่อไปนี้

1. ควรจะมีการปฏิรูประบบสถานีโทรทัศน์เพื่อให้เกิดความเป็นประชาธิปไตยในการถือสาร โดยเป็นการจัดระเบียบทางการเมือง เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นความจริง และการจัดระเบียบทางเศรษฐกิจของสื่อโทรทัศน์ ที่จะช่วยแก้ไขปัญหามลภาวะทางด้านการศึกษาสื่อ การเป็นเจ้าของข้ามสื่อ การเข้ามาใช้อำนาจในการกำหนดรูปแบบ และเนื้อหาสาระของสื่อ ไปในทางลัทธิบริโภคนิยมและความบันเทิงแต่เพียงด้านเดียว

2. ในส่วนของสถานีโทรทัศน์ จำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทในเชิงธุรกิจให้มากยิ่งขึ้น ต้องกล้าที่จะส่งเสริมและนำเสนอรายการข่าว รายการวิเคราะห์ข่าว (news analysis) ข่าวสืบสวนสอบสวน (investigative news) หรือรายการที่มีการวิเคราะห์เจาะลึก ดังคำตามกับสังคมหรือวิพากษ์วิจารณ์ระบบ เพราะรายการเหล่านี้จะเป็นรายการที่สามารถรองรับบุคลากรด้านผู้ประกาศข่าว และเป็นเวทีที่จะฝึกฝนให้ผู้ประกาศข่าว ได้มุ่งมั่นพัฒนาตนเอง เพื่อรับใช้ในวิชาชีพด้านงานข่าว เป็นการช่วยส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคคลในอาชีพนี้ เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือ และเป็นแบบอย่างของบุคลากรด้านงานข่าวโทรทัศน์ แทนที่จะปล่อยให้ผู้ประกาศข่าวก้าวไปสู่อาชีพที่ไม่เกี่ยวข้องกับงานข่าว เช่น การเป็นดารา นักแสดง นักร้อง พิธีกรรายการเกมส์โชว์ นักจัดรายการเพลงทางวิทยุ หรือนักการเมือง เป็นต้น

3. เจ้าของ ผู้บริหาร หรือผู้มีหน้าที่ในการคัดเลือกผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ ต้องปรับเปลี่ยนแนวความคิด และวิธีการสรรหา คัดเลือก บุคลากรด้านงานข่าว โดยเจ้าของและผู้บริหารไม่ควรใช้ความพอใจส่วนตัวเข้ามากำหนดนโยบายการคัดเลือก หรือตัดสินใจเพื่อเลือกรับบุคคลใด

เข้ามาทำหน้าที่ผู้ประกาศข่าว แต่ควรจะจัดตั้งบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถทางด้านงานข่าว โทรทัศน์โดยตรง มาเป็นคณะกรรมการในการคัดเลือก เพื่อให้เกิดความยุติธรรม และสามารถสรรหามูลค่าที่ตรงกับภารกิจการปฏิบัติงานโดยตรง

4. สถานีโทรทัศน์ควรจะเปลี่ยนหลักเกณฑ์ คุณสมบัติ และวิธีการคัดเลือก ในการสรรหามูลค่าเข้ามาเป็นผู้ประกาศข่าว โดยการรับเข้ามาเป็นผู้สื่อข่าว เพื่อให้เรียนรู้วิธีการทำข่าว เขียนข่าว สารคดี การสัมภาษณ์ พบปะกับแหล่งข่าว การฝึกใช้เสียง การรายงานข่าวทั้งในและนอกสถานที่ เพื่อให้ผู้สื่อข่าวเหล่านี้ก้าวขึ้นไปทำหน้าที่ผู้ประกาศข่าวได้อย่างมั่นใจ และเมื่อเกิดปัญหาในบทข่าว หรือการต้องพูดรายงานข่าวคั่นที่ไม่มีสคริปต์ข่าว เขาก็จะสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมืออาชีพ อีกทั้งยังสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้ชมต่อการนำเสนอรายการของสถานีโทรทัศน์แห่งนั้น ๆ ด้วย

5. เมื่อสถานีโทรทัศน์ รับมูลค่าที่จะเข้าทำหน้าที่ผู้ประกาศข่าวแล้ว ควรจะมีกระบวนการฝึกอบรมเพื่อให้ผู้ประกาศข่าวได้เรียนรู้ขั้นตอนและวิธีการทำข่าว การนำเสนอข่าวจากผู้ทรงคุณวุฒิหรือจากสถาบันที่มีหน้าที่ฝึกอบรมทั้งในเรื่องอุดมการณ์ของการทำงานข่าว จรรยาบรรณทางวิชาชีพ บุคลิกภาพของผู้ที่จะออกอากาศทางโทรทัศน์ นอกเหนือจากการที่ผู้ประกาศข่าวจะเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้ประกาศข่าวรุ่นเก่าแต่เพียงอย่างเดียว

6. สถานีควรเพิ่มเวลาการนำเสนอรายการข่าวให้มีเวลามากพอที่จะให้ผู้ประกาศข่าวได้แสดงบทบาทการนำเสนอเนื้อหาได้ครบถ้วน เพราะปัจจุบันสถานีโทรทัศน์ที่ดำเนินการเป็นธุรกิจแสวงหาผลกำไร ดัดทอนเวลาของรายการข่าวไปให้กับการนำเสนอรายการประเภทบันเทิงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์กองทัพบก ช่อง 7 มีเวลาการนำเสนอข่าวน้อยมาก และกรณีเมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน หรือสำคัญ ๆ ที่ควรจะเผยแพร่รายงานความเคลื่อนไหวให้ประชาชนได้ทราบ บางครั้งสถานีโทรทัศน์เหล่านี้ไม่ยอมตัดรายการประจำวัน เพื่อนำเสนอเหตุการณ์สำคัญ ๆ หรือบางครั้งเมื่อตัดเข้าสู่การรายงานเหตุการณ์ข่าว ก็จะให้เวลาการนำเสนอข่าวน้อยมาก จนไม่พอเพียงกับข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหวที่ผู้ประกาศข่าวต้องการรายงานเข้าไป

7. ผู้ประกาศข่าวและผู้สื่อข่าวโทรทัศน์ ควรจะมีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นชมรมหรือสมาคม เพื่อหาทางส่งเสริมพัฒนาศักยภาพในวิชาชีพ ตลอดจนจริยธรรม จรรยาบรรณในการรายงานนำเสนอข่าวทางโทรทัศน์ และเพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพในการแสวงหาข้อเท็จจริง เสนอข่าวสาร และแสดงความคิดเห็นภายใต้ความสำนึกในวิชาชีพมากกว่าที่จะให้องค์กรสถานีโทรทัศน์หรือกฎระเบียบ คำสั่งของรัฐเป็นผู้กำหนด

ข้อจำกัดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องกระบวนการคัดเลือกผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์ พ.ศ. 2535 - 2542 ผู้วิจัยยังขาดข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้บริหารระดับสูงของสถานีโทรทัศน์หลาย ๆ ช่อง หากแต่ได้ข้อมูลจากการติดตามความคิดเห็นผ่านการให้สัมภาษณ์ทางสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมทั้งได้จากคำบอกเล่าของผู้บริหารสถานีระดับรองลงมา อาจทำให้ข้อมูลบางส่วนเกิดจากการตีความของบุคคลเหล่านั้นเอง ซึ่งอาจจะไม่ตรงกับความคิดของผู้บริหารระดับสูงหรือบรรดาเจ้าของสถานีโทรทัศน์ได้ และงานวิจัยยังมีข้อจำกัดในการเก็บข้อมูลจากผู้ประกาศข่าวบางคนที่ยังคงการเข้ามาสู่อาชีพ ว่ามาจากกระบวนการคัดเลือกโดยการอุปถัมภ์หรือไม่ ในฐานะที่ผู้วิจัยทำงานอยู่ในสถานีโทรทัศน์มาเป็นระยะเวลาานพอที่จะทราบข้อมูลที่แท้จริงของผู้ประกาศข่าว บางคน บางสถานี แต่อาจจะไม่ทราบข้อมูลที่ถูกต้องของผู้ประกาศข่าวบางคน บางสถานีโทรทัศน์ จึงอาจเป็นข้อจำกัดในการวิเคราะห์ข้อมูลบางด้าน

นอกจากนี้ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ของไทย ก็มีผู้เก็บรวบรวมไว้น้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับรายการข่าวโทรทัศน์เท่านั้น ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมีข้อจำกัดในเรื่องของข้อมูล

งานวิจัยในอนาคต

งานวิจัยครั้งนี้มุ่งแสวงหาคำตอบว่าเพราะเหตุใดโฉมหน้าของผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ของไทยจึงมีลักษณะประเภทต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยอาศัยเกณฑ์ในเรื่องคุณสมบัติของผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ที่พบเห็นในสถานี โทรทัศน์ช่องต่าง ๆ รวมทั้งมีเบื้องหลังที่มาของการคัดเลือกบุคคลของสถานีโทรทัศน์ให้ทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศข่าวอย่างไร โดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ทาง

การเมืองเป็นแนวคิดหลัก ผสมผสานกับทฤษฎีองค์กรที่อมวถน หากแต่ในการศึกษาผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ เชื่อว่ายังมีอีกอาจจะใช้แนวคิดและทฤษฎีอื่น ๆ เข้ามาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ เช่น แนวคิดในเรื่องบทบาทหน้าที่ของสื่อสารมวถน แนวคิดในเรื่องเพศของผู้ประกาศข่าว ทั้งนี้เพื่อจะหาคำตอบในส่วนที่แตกต่างกันไป เพื่อจะได้เข้าใจถึงมิติของผู้ประกาศข่าวโทรทัศน์ในประเทศไทยอีกหลายด้าน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย